

Groei van het gemeentefonds op basis van coalitieakkoord

Opmerking: de uitwerking van de Startnota van het rijk en daarmee de ontwikkelingen van het gemeentefonds is dusdanig complex dat wel even enige achtergrond info nodig is. Vandaar toch nog een iets uitgebreidere toelichting

Groei als gevolg van toename rijksuitgaven

De ontwikkeling van de gemeentefondsuitkering wordt voor een belangrijk deel bepaald door de ontwikkeling van de rijksuitgaven. Geeft het rijk meer uit dan krijgen gemeenten meer en geeft het rijk minder uit dan krijgen gemeenten minder. Op basis van de voorlopige Startnota kabinet Rutte IV is een inschatting opgesteld van de middelen die worden toegevoegd aan het gemeentefonds. Het laat een groei zien voor de jaren 2023-2026 als gevolg van extra geraamde rijksuitgaven op basis van het coalitieakkoord van het rijk.

Groei als gevolg van schrappen opschalingskorting

Bij de formatie van het kabinet Rutte II in 2012 werd besloten tot de opschaling van gemeenten. Dit moest leiden tot besparingen met name als gevolg van schaalvoordelen. Gevolg was dat het gemeentefonds over een periode van 10 jaar met € 975 miljoen werd gekort. Het laatste jaar is 2025. De beoogde opschaling is inmiddels van de baan, maar de korting bleef in stand. Tot en met 2019 is € 300 miljoen gekort op de gemeentefondsuitkering. Voor 2020 t/m 2022 is in een eerdere circulaire de korting al opgeschort. Nu wordt ook de korting voor 2023 t/m 2025 geschrapt. Dit leidt voor die jaren tot een verhoging van het gemeentefonds.

2026 ravijnjaar, andere bekostiging en verruiming belastinggebied

In de voorlopige Startnota daalt de groei van het gemeentefonds voor de jaarschijf 2026 sterk. Als motivatie daarvoor geldt dat het kabinet vanaf 2026 en verder kijkt naar een andere bekostigingssystematiek voor gemeenten en een verruiming van het lokale belastinggebied. Ook de opschalingskorting is tot en met 2025 bevroren. Dat wil zeggen dat de eerder geraamde oploop in de kortingen op het gemeentefonds, niet doorgaan. In de jaarschijf 2026 staat de opschalingskorting echter wel weer opgenomen voor het volledige en vanaf dat moment ook structurele bedrag.

Voor de gemeentebegroting betekent dit dat de financiële ruimte in 2026 en latere jaren sterk daalt en de jaren ervoor een groot deel van de financiële ruimte als incidenteel aangemerkt moet worden. Het kabinet komt wellicht nog met een nadere duiding in een zogenaamde "contourennota" waarvan de eerste resultaten in juni worden verwacht.

Financiële consequenties voor Meppel

Het financiële beeld is een momentopname met vele onzekerheden. Onze toezichthouder (de provincie) vraagt van de gemeenten een meerjarenbegroting voor 2023-2026 die structureel en reël in evenwicht is. Dat houdt in dat voor het betreffende begrotingsjaar (=2023) de structurele lasten zijn gedekt door structurele baten. Gemeenten worden onder toezicht gesteld wanneer de begroting niet structureel en reël in evenwicht is en de meerjarenraming niet aannemelijk maakt dat er een herstel van het evenwicht komt. Het laatste begrotingsjaar is 2026 waarover nu nog geen duidelijkheid is.

Onlangs hebben we van het rijk een maartbrief 2022 ontvangen waarin het effect voor iedere gemeente is weergegeven van de belangrijkste maatregelen uit het coalitieakkoord. Voor Meppel betekent de groei van de rijksuitgaven en het schrappen van de opschalingskorting voor 2023 ongeveer € 2,4 miljoen extra in het gemeentefonds (€ 70 per inwoner) oplopend naar € 4,6 miljoen in 2025 (€ 136 per inwoner). Voor 2026 dalen de extra middelen in het gemeentefonds naar € 1,6 miljoen (€ 47 per inwoner).

Kanttekeningen:

- tegenover de extra middelen voor gemeenten staan ieder jaar ook extra kosten voor gemeenten (raming moet nog gecorrigeerd worden met loon- en prijsontwikkelingen);
- bij de voorjaarsbesluitvorming van het rijk vindt een actualisatie plaats van de rijksuitgaven en dus ook van de ontwikkelingen rondom het gemeentefonds;
- voor 2026 en verder is de groei door het rijk niet berekend maar op een "vast bedrag" gezet;

Financiële aanname voor opstellen coalitieakkoord

Een werkgroep heeft gewerkt aan een set gezamenlijke uitgangspunten die gemeenten kunnen gebruiken om tot onderbouwde ramingen te komen van de rijksmiddelen voor de periode 2023-2026. De werkgroep is gevormd vanuit het netwerk van 100.000+ concerncontrollers. VNG en de provinciale toezichthouders zijn geconsulteerd door de werkgroep. Daarin wordt geadviseerd voor de jaren 2023-2025 behoedzaam te zijn in het ramen van de groei van het gemeentefonds. Het is niet onverstandig om een behoedzaamheidsreserve te hanteren of om een afslag te doen van jaarlijks bijvoorbeeld 20-25%. Het financieel beeld is een momentopname met vele onzekerheden. Tegelijkertijd wordt een suggestie gedaan om de groei uit 2025 door te trekken naar 2026.

Volgen wij de adviezen van de werkgroep dan betekent dat voor Meppel:

bedragen x 1.000	2023	2024	2025	2026
1. Groei (agv koppeling met rijksuitgaven)*	1.300	2.300	2.700	2.700
2. Groei (agv schrappen opschalingskorting)	800	1.100	1.400	1.400
Totaal extra	2.100	3.400	4.100	4.100

*De groei is gekoppeld aan de omvang van de geraamde rijksuitgaven. Voor de jaren 2023-2026 hebben we voorzichtigheidshalve rekening gehouden met 25% onderuitputting van de rijksuitgaven. We bouwen dus enige behoedzaamheid in.

De provincie Drenthe heeft overigens aangegeven dat ze nog geen standpunt hebben ingenomen over de adviezen van deze werkgroep.